

Indhold

<i>Forord</i>	7
<i>Introduktion</i>	9
FØRSTE DEL: JESU FØDSEL	21
1: Beretningen om Jesu fødsel: Lukasevangeliet 2,1-20	23
2: Slægtsbogen og Josef den retsindige: <i>Matthæusevangeliet 1,1-21</i>	37
3: Frelseren, de vise mænd og Esajas' vision: <i>Matthæusevangeliet 2,1-12; Esajas' Bog 60,1-7</i>	48
4: Herodes' grusomheder, Simeon og Anna: <i>Matthæus 2,13-18. Lukas 2,22-36</i>	56
ANDEN DEL: SALIGPRISNINGERNE	63
5: Saligprisningerne 1: Matthæusevangeliet 5,1-5	65
6: Saligprisningerne 2: Matthæusevangeliet 5,6-12	77
TREDJE DEL: FADERVOR	91
7: Fadervor: Gud vor Fader: Matthæusevangeliet 6,5-9	93
8: Fadervor: Guds hellighed: Matthæusevangeliet 6,9	107
9: Fadervor: Guds rige og vort daglige brød: <i>Matthæusevangeliet 6,10-11</i>	117
10: Fadervor: Vore synder og ondskenen: <i>Matthæusevangeliet 6,12-13</i>	129
FJERDE DEL: JESU MØDE MED MENNESKER	139
11: Peters kaldelse: Lukasevangeliet 5,1-11	141
12: Begyndelsen på Jesu tjeneste: Lukasevangeliet 4,16-31	154
13: Den blinde ved Jeriko og Zakæus: <i>Lukasevangeliet 18,35-19,10</i>	179

FEMTE DEL: JESUS OG KVINDERNE	197
14: Jesus og kvinderne: En introduktion.	199
15: Kvinden ved brønden: <i>Johannesevangeliet 4,1-42</i>	211
16: Den kana'anæiske kvinde: <i>Matthæusevangeliet 15,21-28</i>	230
17: Kvinden skal ikke stenes: <i>Johannesevangeliet, 8,1-17</i>	241
18: Kvinden i Simon farisæerens hus: <i>Lukasevangeliet 7,36-50</i>	254
19: Lignelsen om enken og den uretfærdige dommer: <i>Lukasevangeliet 18,1-8</i>	277
20: Lignelsen om de ti brudepiger: <i>Matthæusevangeliet 25,1-13</i>	285

Forord

DENNE BOG ER BLEVET TIL AD FLERE GANGE. Nogle af kapitlerne stammer oprindeligt fra professionelt producerede videoforelæsnings. Det omhyggelige arbejde med at renskrive dette materiale blev foretaget af min kære ven og kollega dr. Dale Browne, professor emeritus ved Grove City College. Jeg er ham dybt taknemmelig for hans store arbejde både med at transskribere materialet og omforme den mundtlige forelæsningsstil til læselig prosa.

Andre kapitler består af nyt materiale om lignelserne, som jeg offentliggjorde for næsten tre årtier siden. Størstedelen af disse kapitler præsenteres her for første gang. Jeg er meget taknemmelig over, at InterVarsity Press har indvilget i at gøre disse resultater tilgængelige for læsere, der er interesseret i at undersøge tekster i lyset af en traditionsbunden nærorientalsk kultur.

Kapitlerne fokuserer på Jesu fødsel, saligprisningerne, bøn, kvinder i Jesu tjeneste, dramatiske handlinger og lignelser. Målet er at give korte glimt af nogle af de skatte, der venter os, idet Vestens isolation fra de nærorientalske kristnes fortolkning af Bibelen langsomt ophæves. Min hensigt er at tilføre vor forståelse af teksten nye perspektiver, ikke at lave om på de gamle.

Jeg er også taknemmelig over for Joel Scandrett, min udgiver og ven, der tålmodigt har styret dette projekt fra begyndelse til ende. Altid hjælpsom og kyndig har han med stor indsigt rådet mig til at styrke arbejdet på steder, hvor det var svagt, og klargøre teksten, hvor den var uklar. Ham står jeg i dyb gæld til.

Den gæld, jeg står i til Sara Bailey Makari, min personlige sproglige konsulent, vil jeg aldrig kunne betale. Hun har brudt mine kringledede sætninger op, sørget for konsekvens i verbernes tider, påpeget uklarheder og elimineret overflødige ord. Hun har kort sagt bidraget enormt til den kvalitet, det endelige produkt måtte besidde. Tak, Sara.

I mere end to årtier har jeg haft det sjældne privilegium at nyde godt af gode og vise råd fra en »rådgivende komite« bestående af medlemmer af Shenangos Presbytery og på det sidste også af Episcopal Diocese of Pittsburgh. Denne højt kvalificerede gruppe af mennesker inkluderer nu dr. William Crooks, dr. David

Dawson, dr. Joseph Hopkins, mr. Thomas Mansell, pastor Pamela Malony, mr. William McKnight og dr. Ann Paton. Over for alle disse kære venner ønsker jeg at give udtryk for min oprigtige taknemmelighed.

Mange menigheder og enkeltpersoner, kendte såvel som anonyme, har hjulpet og støttet mig i min fortsatte forskning. Uden deres hjælp ville jeg ikke have været i stand til at færdiggøre arbejdet med denne bog. Jeg tænker især på Eastminster Presbyterian Church, Wichita, Kansas, og Trinity Presbyterian Church, Mercer, Pennsylvania. Jeg takker dem alle oprigtigt.

Mellemøstens mere end ti millioner arabisktalende kristne kan føre deres oprindelse tilbage til pinsedag, hvor mange af de tilstedeværende kom fra Arabien og hørte Peters prædiken på arabisk. To biskopper fra Bahrain deltog i kirkemødet i Nikæa.¹ I fem århundreder, fra omkring 900 til 1400 e.Kr., har arabisktalende kristne teologer og eksegeter frembragt kristen forskning af højeste kvalitet, en kvalitet der også findes i nutiden.

Det har været mit livs største privilegium i fyrre år at være blevet mødt med accept, opmuntringer, kærlighed, støtte, undervisning og vejledning fra nulevende efterkommere af den semitiske kristne verden. For gode tider og strenge tider, samvær under krig og rygter om krig, takker jeg alle. Denne bog er kun et ufuldkomment forsøg på at lære af deres (og vores) arv og derigennem stræbe efter at kunne tænke klarere om Jesus af Nazarets liv og budskab.

Soli Deo Gloria!

Kenneth E. Bailey

1 Irfan Shahid: *Byzantium and the Arabs in the Fourth Century* (Washington, D.C.: Oaks Research Library and Collection, 1984), p. 330.

Introduktion

I TRES ÅR, FRA 1935 TIL 1995, havde jeg mit hjem i Mellemøsten. Med en barndom i Egypten og fyrré år tilbragt med undervisning i Det Nye Testamente på teologiske fakulteter og institutter i Egypten, Libanon, Jerusalem og Cypern har mit akademiske arbejde været et forsøg på bedre at forstå evangelierne i lyset af Mellemøstens kultur. Denne bog er et led i denne fortsatte stræben.

De skriftlige kilder til en sådan undersøgelse er fra antikken, middelalderen, såvel som moderne tid. Hvad angår den *antikke* litteratur (aramaisk, hebraisk, syrisk og arabisk), er jeg ikke udelukkende interesseret i Det Gamle Testamente, den intertestamentale litteratur og Dødehavsrullerne. Den post-nytestamentlige jødiske litteratur (Mishnah, Midrash Rabbah og de to Talmud'er) er også vigtig. Ud over de jødiske skrifter er der de østlige semitisktalende kirkers litteratur.

John Meyendorff siger om vigtigheden af den østlige kristne tradition:

Det er stadigvæk en vidt udbredt opfattelse, at den tidlige kristne tradition var begrænset til sine græske og latinske udtryk. Denne antagelse resulterer i en fordrejning af den historiske virkelighed og en kraftig svækkelse af vor forståelse af den kristne teologis og spiritualitets rødder. I det tredje og fjerde århundrede var syrisk kirkens tredje internationale sprog. Det tjente som det vigtigste kommunikationsmiddel i det romerske bispedømme »i øst«, hvilket inkluderede Syrien, Palæstina og Mesopotamien.²

De kristne i Mellemøsten er blevet kaldt de glemte kristne. Alle ved, at der i århundreder har været jøder og muslimer i Mellemøsten, men efter kirkemødet i Kalchedon i 451 e.Kr. er de mellemøstlige kristne stort set gledet ud af Vestens bevidsthed. Ikke mange er klar over, at der i dag findes mere end ti millioner arabisktalende kristne, som er i besiddelse af en rig arv af antik og moderne teologisk litteratur. Disse kristne taler et semitisk sprog, de lever, indånder, handler og

2 John Meyendorff, forord til *Ephrem the Syrian, Hymns*, overs. Kathleen McVey (New York: Paulist, 1989), p. 1.

deltager i en nærorientalsk kultur; de er rodfæstede i Mellemøstens traditionelle livsform. Deres stemmer, i fortid såvel som nutid, bør høres i bibelforskningen.

I et forsøg på at lytte til disse stemmer gør denne essaysamling brug af tidlig syrisk og arabisk kristen litteratur om evangelierne. Syrisk er søstersprog til det aramaisk, Jesus talte. Den arabisksprogede kristendom opstod på pinsedag, hvor nogle af de tilstedeværende hørte Peter prædike på arabisk. I de første århundreder ved man, at den arabisktalende kristendom spredtes til Yemen, Bahrain, Qatar og andre steder.³ Med islams fremmarch blev arabisk efterhånden det vigtigste teologiske sprog for alle østlige kristne. Mange århundreders arabisk kristen litteratur af høj kvalitet er for størstedelens vedkommende stadig upubliceret og ukendt.⁴ Alle disse kilder, syrisk, hebraisk/aramaisk og arabisk, har del i den samme antikke nærorientalske kultur, og alle er de etnisk set tættere på Jesu semitiske verden end Vestens græske og latinske kultur.

I denne allertidligste periode fremkom Afrem Syrers skrifter samt de tre klassiske oversættelser af evangelierne til syrisk: den oldsyriske, Peshitta og Harclean; alle disse tre er blevet konsulteret med henblik på denne bog.

Fra begyndelsen af det ottende århundrede bliver den tidlige arabisk-kristne tradition vigtig. Den mest betydningsfulde nærorientalske nytestamentlige teolog, som jeg har kendskab til fra den tidlige middelalder, er Abu al-Faraj Abdallah Ibn al-Tayyib al-Mashriqi, bedst kendt som Ibn al-Tayyib. Denne fremragende lærde fra Bagdad døde i år 1043. Georg Graf beskriver ham som »Philosoph, Arzt, Mönch und Priester in einer Person«.⁵ Han var i virkeligheden et renæssancemenneske fem hundrede år før renæssancen. Han havde et omfattende kendskab til græsk litteratur, men var også uddannet læge og underviste i medicin og skrev medicinske lærebøger. Som forsker oversatte Ibn al-Tayyib Det Nye Testamente fra syrisk til arabisk, forfattede filosofiske og teologiske værker, redigerede en arabisk version af Diatessaron og skrev kommentarer til Det Gamle og Det Nye Testamente.⁶ Hans værk om evangelierne citeres flere gange i denne bog.

3 J. Spencer Trimmingham: *Christianity Among the Arabs in Pre-Islamic Times* (London: Longmans, 1979).

4 Georg Graf: *Geschichte der christlichen arabischen Literatur*, 5 vols. (Vatican City: Biblioteca Apostolica Vaticana, 1944-1953).

5 Graf: *Geschichte der christlichen arabischen Literatur*, 2:160.

6 Albert Abuna: *Adab al-Lughah al-Aramiyya* (Literature in the Aramaic Language) (Beirut: Starko Press, 1980), pp. 417-18.

En anden vigtig stemme fra den middelalderlige periode er den koptiske lærde Hibat Allah ibn al-'Assal, som i 1522 færdiggjorde en kritisk udgave af de fire evangelier med fuldt kritisk apparat. Hans værk er et storslået kompendium over, hvordan teksten blev oversat fra græsk, koptisk og syrisk til arabisk i århundrederne før hans tid.⁷ Evangeliekommentarerne af Diyunisiyus Ja'qub ibn al-Salibi (død 1171 e.Kr.) er også blevet konsulteret.

Hvad moderne tid angår, har jeg støttet mig til Ibrahim Sa'id, en fremtrædende egyptisk lærde, som i det tyvende århundrede skrev indsigtfulde kommentarer på arabisk til Lukasevangeliet og Johannesevangeliet. Derudover er jeg igen og igen vendt tilbage til Matta al-Miskin, en lærde koptisk ortodoks teolog, der døde i 2006. Denne lærde munk, der var tæt på at blive sin kirkes patriark, brugte flere årtier af sit klosterliv på at skrive kommentarer til Det Nye Testamente på arabisk. Hans seks store bind om evangelierne er enestående og ukendte uden for den arabisktalende kristne verden.

Bag kommentarerne, antikke såvel som moderne, ligger bibeloversættelserne. Jeg er overbevist om, at den arabiske bibel har den længste og mest bemærkelsesværdige historie inden for nogen sprogradition. De antikke kristne traditioner oversatte Det Nye Testamente til latin, koptisk, armensk og syrisk. Men i det femte århundrede ophørte dette oversættelsesarbejde.⁸ Arabiske nytestamenter fra måske det ottende og i hvert fald det niende århundrede er bevaret. De blev oversat fra syrisk, koptisk og græsk og fortsatte med at blive justeret og fornyet helt op til moderne tid.⁹ Oversættelse er altid fortolkning, og disse versioner har bevaret forståelser af teksten, som var gængse i de kirker, der frembragte dem. De er en guldmine for forståelsen af en østlig eksegese af evangelierne.

Disse essays fokuserer ikke blot på kultur, men også på retorik. I årtusinder har folkene i Mellemøsten, i antik såvel som i moderne tid, konstrueret poesi og undertiden også prosa med brug af parallelismer. I Vesten kendes de »hebraiske parallelismer«, som bruges flittigt i Det Gamle Testamente. Men tidligt i den hebraiske litterære tradition blev disse parallelismer sat sammen til, hvad jeg har valgt at kalde »profetiske homilier«. Disse homiliers byggeklodser er forskellige kombinationer af de hebraiske parallelismer. Somme tider præsenteres

7 Kenneth E. Bailey: »Hibat Allah Ibn al-'Assal and His Arabic Thirteenth Century Critical Edition of the Gospels«, *Theological Review* (Beirut) 1 (1978): 11-26.

8 Undtagelsen herfra er Harclean syrisk, som blev afsluttet i år 614 e.Kr.

9 I. Guidi: »Le traduzione degle Evangelli in arabo e in ethopico,« *Tipografia della Reale Accademia dei Lincei*, vol. CCLXXV (1888): pp. 5-37.

ideerne i par, som udgør en lineær sekvens og optræder på siden i et AA BB CC-mønster. Andre gange præsenteres ideer, hvorefter de gentages bagvendt i en A B CC B A-opstilling. Det kaldes »omvendt parallelisme« (det kaldes også »ring-komposition« og »kiasme«). En tredje retorisk figur refererer jeg til som »trin-parallelisme«, fordi parallelismen følger et ABC ABC-mønster. Disse tre basale figurer kombineres ofte i en enkelt homili. Et raffineret tidligt eksempel på en sådan kombination af retoriske figurer forekommer i Esajas 28, som ses i figur 0.1.

En række retoriske træk er i brug i denne homili:

- ♦ Homilien har syv strofer. Disse strofer er spejlvendte, idet strofe 1 svarer til 7, strofe 2 til 6 og strofe 3 til 5. Den midterste strofe (4) er klimaks, hvor profeten opfordrer folket til at *tro og ikke være urolig*. Denne karakteristiske retoriske figur med syv strofer er så tidlig og så ofte brugt, at den fortjener et navn. Jeg har valgt at kalde den for »den profetiske retoriske skabelon«. Den forekommer i Salme 23. Den bruges også sytten gange i Markusevangeliet. På nytestamentlig tid var denne figur således mindst tusind år gammel.
- ♦ Strofe 1 forholder sig til strofe 7 ved hjælp af »trin-parallelisme«. Når de opstilles side om side, er disse sammenligninger indlysende:
 1. a. »Vi har sluttet *pagt med døden,*
 b. *med dødsriget er vi gået i forbund.* PAGT INDGÅET MED
 c. *Når flodbølgen vælter frem og stiger,* Døden, dødsriget
 d. *når den os ikke;*

 7. a. *Jeres pagt med døden skal ophæves,*
 b. *jerens forbund med dødsriget skal ikke bestå.* PAGT ANNULLERET MED
 c. *Når flodbølgen vælter frem og stiger,* Døden, dødsriget
 d. *bliver I trampet ned.*

Følgende ses nu tydeligt: De fire udsagn i strofe 7 svarer til og modsiger direkte, hvad der siges i strofe 1. 1c og 7c er identiske.

- ♦ Det er let at se, at strofe 2 og 6 udviser samme forhold. Blot bruger Esajas i dette tilfælde to ideer på hvert trin af sin trin-parallelisme. Disse ideer har at gøre med *skjul og tilflugt*. I det første står tilflugten og skjulet ved magt, i det andet bliver de tilintetgjort.

Men hør nu *Herrens ord*, I spottere,
 I, der hersker over dette folk, som er i *Jerusalem*.

I siger jo:

1.	a. »Vi har sluttet <i>pagt med døden</i> ,
b. <i>med dødsriget er vi gået i forbund</i> .
c. Når <i>flodbølgen vælter frem og stiger</i> ,
d. <i>når den os ikke</i> ;	PAGT INDGÅET MED
Døden, dødsriget
2.	a. for vi har gjort <i>løgn til vores tilflugt</i> ,
b. <i>vi skjuler os i falskhed</i> .«	TILFLUGT
Tilflugten søgt
Derfor siger Gud Herren:		
3.	»Se, i <i>Zion lægger jeg en grundsten</i> ,
<i>en prøvet sten</i> .
Det er en <i>kostbar hjørneste</i> n, der lægges.	BYGNING
Materiale
4.	Den, der <i>tror</i> ,
skal <i>ikke være urolig</i> .	INDSKRIFT
5.	Jeg gør <i>ret til målesnor</i>
og <i>retfærdighed til lodline</i> .	BYGNING
Redskaber
6.	<i>Hagl skal feje jeres tilflugt af løgn bort</i> ,
vand skal <i>vælde frem over jeres skjul</i> .	TILFLUGT
Tilflugten tilintetgjort
7.	a. <i>Jeres pagt med døden skal ophæves</i> ,
b. <i>jeres forbund med dødsriget skal ikke bestå</i> .
c. Når <i>flodbølgen vælter frem og stiger</i> ,
d. <i>bliver I trampet ned</i> .	PAGT OPHÆVET MED
Døden, dødsriget

Figur 0.1. Esajas' lignelse om de to bygmestre (Es 28,14-18)

- ♦ Strofe 3 og 5 svarer også til hinanden, men på en anden måde. Den første nævner den lovede nye hjørnesteen. Den anden beskriver de byggeredskaber, der skal anvendes. »Målesnoren« (den vandrette) skal være »ret«, og »lodlinen« (den lodrette) skal være »retfærdighed«. Bygmesteren, der vil opføre et hus, må have byggematerialer (3) og værktøj at udføre arbejdet med (5). De to strofer hører tydeligvis sammen.
- ♦ Klimaks i midten fokuserer på den lovede troens velsignelse. Den bygning, som de har bygget (tilflugt og skjul), vil vakle og falde. Men med troen på Gud skal de ikke være urolige. Endvidere forholder centrum sig til begyndelsen og slutningen, hvilket er det almindelige. Jerusalems herskere »har sluttet pagt med døden« (1), en pagt som ikke vil bestå (7). Kun den, som »tror« (4), er ikke urolig. Centrum (4) består af to linjer; 4a henviser til 1, mens 4b er forbundet med 7. Dette kan ses sådan:

4. a. Den, der tror,	(henviser til 1 med dets »pagt/forbund«, hvilket nødvendigvis kræver »tro« på et eller andet plan)
b. skal ikke være urolig	(henviser til 7, hvor »ikke bestå« og »trampet ned« karakteriserer den værdiløse pagt, hvor der er al mulig grund til at være urolig).

Denne form for analyse vil nogle muligvis anse for »interessant«, men har den nogen betydning for fortolkningen? I århundreder har kirken almindeligvis ment, at de fleste af de tekster, der undersøges i denne bog, har et lineært forløb: først det ene, så følger det andet. De retoriske mønstre, som påvises her, vil læseren måske – eller måske ikke – finde overbevisende. Men selv om så også *nogle* anses for gyldige, gør det så nogen forskel? Nogle få bemærkninger til dette vigtige spørgsmål kan måske være nyttige.

1. Hvis forfatteren præsenterer sit anliggende med anvendelse af en ABC CBA-struktur, så vil halvdelen af, hvad han har at sige om »A«, forekomme i første linje, og anden halvdel må læses i linje seks. Det samme gælder anden linje (B) og femte linje (B), som også udgør et par. Overser man denne sammenkobling af ideer, går man glip af en vigtig del af den måde, hvorpå forfatteren fremlægger sin sag
2. I en »omvendt parallelisme« er klimaks i midten, ikke i slutningen. Som nævnt kalder man ofte denne retoriske figur for »ring-komposition«, fordi

forfatterens tanker bevæger sig i en cirkel og vender tilbage til det emne, han begyndte med. Et ukompliceret eksempel på dette fænomen optræder i Lukas 16,13, der er komponeret på følgende måde.

Ingen slave kan tjene *to herrer*.
 Han vil enten *hade* den ene
 og *elske* den anden
 eller *holde sig til* den ene
 og *ringeagte* den anden.
 I kan ikke tjene både *Gud* og *mammon*.

Ved at sammensætte første og sidste linje til et par er det tydeligt, at de to herrer, Jesus taler om, er *Gud* og *jordisk gods*. Begge gør krav på den troendes liv, og der må træffes et afgørende valg om, hvem man vil give herredømmet. Endvidere optræder klimaks i midten, hvor der lægges vægt på kærlighed og hengivenhed til én herre (Gud). Logisk trænede læsere antager, at klimaks altid er at finde i slutningen. Når dette ikke er tilfældet, er det vigtigt, at fortolkeren ved, hvordan det findes.

3. Hvor et bestemt tekstafsnit begynder og ender, kan ofte afgøres med meget større sikkerhed, når den retoriske form først er identificeret. Paulus har en hymne til korset, som er nedskrevet i 1 Kor 1,17-2,2. Den vestlige deling mellem kapitel 1 og 2 er på det forkerte sted. Hymnen indledes med en henvisning til forkyndelsen af den korsfæstede Kristus. Kristus korsfæstet optræder i midten og igen i slutningen.¹⁰ Den retoriske figur identificerer begyndelsen og afslutningen af dette mesterværk og gør det muligt for os at reflektere over det som et hele.
4. Den retoriske analyse sætter fokus på de mindre afsnit, hvilket gør det muligt for dem at beholde deres integritet i stedet for at blive overset eller indgå i forskellige vers.
5. Den retoriske analyse befrier læseren fra nummereringssystemets tyranni. Teksten får lov til at præsentere sine tanker på sin egen måde. Så nyttige tallene end kan være, når man skal finde et bestemt sted, fungerer de ikke desto mindre som et umærkeligt diktat til læseren: Man kommer til at se

10 Kenneth E. Bailey: »Recovering the Poetic Structure of I Corinthians i 17-ii 2: A Study in Text and Commentary,« *Novum Testamentum* 17 (October 1975): 265-96.

- tankerne eller beretningerne som en lineær sekvens, der følger tallene. Den retoriske analyse befrier os fra kapitel- og versinddelingens tyranni.
6. Til tider er materialets retoriske form en vigtig intern komponent og en hjælp til at afgøre, hvilken græsk læsning man skal vælge. Eksterne indicier for, hvilke tekster der er ældst og mest pålidelige, er meget vigtige. Interne indicier for de anvendte retoriske figurer fortjener også opmærksomhed.
 7. De paralleller, som findes mellem strofer (»lige linje«, »omvendt« eller »trin«), lukker ofte op for betydningsfulde pointer, som ellers ville blive overset. I Esajas 28,14-18 beskæftiger Esajas sig med den nationale trussel fra den assyriske hær under den frygtede Sankerib. Lederne, der »hersker . . . i Jerusalem« (v. 14), havde indgået en pagt med Egypten og fortalte nu folket, at alle derfor kunne føle sig sikker. Esajas var ikke overbevist. Den egyptiske verden fokuserede på en dødekult. Esajas refererer til pagten med Egypten som en »pagt med døden« (læs Egypten). Profeten fremlægger folkets ledes sag i vers 1 og knuser den derefter linje for linje i vers 7. Det er vigtigt, at vi kan følge ham i hans tilintetgørende kritik.
 8. Visse steder i evangelierne optræder omhyggeligt afbalancerede linjer, som har fået tilføjet »fodnoter«. Dette er tilfældet i Lukas 12,35-38, hvor ordene »i den anden eller tredje nattevagt« bryder balancen i linjerne. En anden »fodnote« forekommer i andel halvdel af Lukas 4,25. Disse forklarende noter kan udpeges, når den grundlæggende retoriske struktur er identificeret. Sådanne »fodnoter« bekræfter den underliggende teksts alder.
 9. Som tidligere sagt er disse retoriske figurer jødiske; de kan spores til skriftprofeterne og endnu længere tilbage. At disse samme figurer optræder i Det Nye Testamente, gør det klart, at de pågældende tekster stammer fra en jødisk, ikke en græsk baggrund. Argumentet for materialets historiske autenticitet styrkes hermed.
 10. Ikke alle intelligente mennesker er født i det tyvende århundrede. Når vi betragter disse raffinerede, dybsindige og kunstnerisk afbalancerede retoriske figurer, får vi høje tanker om deres forfattere.

Det er med retorisk analyse af bibeltekster som med saxofonspil: Det er ingen sag at gøre det dårligt.¹¹ Den retoriske analyse, som præsenteres her, er ment som en begyndelse; yderligere finpudsning er uundgåelig.

11 For en liste over otte »advarsler« i udøvelsen af retorisk analyse, se Kenneth E. Bailey:

I Vesten er det sjældent, at Skriftens inspiration drøftes i forbindelse med bibelforskning. Paul Achtemeier har bemærket, at læren om Skriftens inspiration »inden for de sidste to-tre årtier har været mere iøjefaldende ved sit fravær end sit nærvær. I mange kredse har man æret den ved at ignorere den«. ¹² Kirkerne i Mellemøsten har i mere end tusind år levet som et mindretal, på alle sider omgivet af islam. I en sådan verden kan spørgsmålet om Skriftens inspiration ikke ignoreres. Den islamiske verden tror, at Koranen blev dikteret af ærkeenglen Gabriel til profeten Muhammed på arabisk, som det taltes af beduiner i det syvende århundrede, ét kapitel ad gangen over en tiårig periode. Koranen selv anses for at være både uskabt og evig i Guds tanker og kan ikke oversættes. Det udtryk, der bruges til at beskrive denne begivenhed, er »nuzul al-Qur'an« (Koranens nedstigning). Det er samme verbum, der beskriver en bjergbestigers »nedstigning« fra en høj tinde. Den er et præeksistent hele, der »kommer ned« fra tinderne.

Tidlige illuminerede manuskripter af evangelierne har ofte på første side en tegning af en engel, der dikterer til evangelisten. ¹³ På det folkelige plan er der i visse kredse en udtalt længsel efter den sikkerhed, der er forbundet med den islamiske forståelse af inspirationen.

Men vores græske tekst tillader ikke en sådan teori. Derimod tvinges vi til at overveje fire stadier, som vore kanoniske evangelier har gennemgået. Disse er:

1. Jesus fra Nazarets liv og lære på aramaisk
2. den aramaiske øjenvidneberetning om det liv og den lære ¹⁴
3. oversættelsen af det vidnesbyrd til græsk
4. udvælgelsen, ordningen og redaktionen af disse græske tekster til evangelier.

Med disse stadier i tanke er det nødvendigt at drøfte inspirationen af evangelierne som en *proces*, som det tog tredve til nogle og halvtreds år at fuldende. Hvis vi kun interesserer os for første stadie, vælger vi »en kanon inden for kanon«. I

Through Peasant Eyes, i *Poet and Peasant and Through Peasant Eyes* (Grand Rapids: Eerdmans, 1980), pp. xix-xx.

12 Paul J. Achtemeier: *The Inspiration of Scripture: Problems and Proposals* (Philadelphia: Westminster Press, 1980), p. 14.

13 Denne opfattelse er lige så gammel (2. årh. f.Kr.) som Jubilærbogen 2,27; 2,1.

14 Se Richard Bauckham: *Jesus and the Eyewitnesses: The Gospels as Eyewitness Testimony* (Grand Rapids: Eerdmans, 2006).

de sidste halvtreds år har jeg nøje og med stor interesse fulgt den vestlige debat om disse spørgsmål.¹⁵ Men hvis man ignorerer processen og kun tillægger det første stadium betydning, bestrider man den måde, hvorpå enhver betydningsfuld historie huskes og nedskrives.

Den fremragende anglikanske islam-forsker, Kenneth Cragg, drøftede evangeliernes egenart i en prædiken holdt i All Saints Episcopal Cathedral, Cairo, Egypten, den 16. januar, 1977. Ved den lejlighed sagde han:

Meget i vor tids vestlige videnskabelige mentalitet har forsøgt at nægte, at noget kan være »kendsgerninger« (og dermed sandhed), medmindre det kan påvises i et reagensglas eller bevises ved »verifikation«. Desværre hindrer denne instinktive reduktionisme hos mange af samtidens filosoffer dem i at regne med den historiske betydning af troen og den dybe indbyrdes sammenhæng mellem begivenhed og mysterium.

Lad os tage en illustration til hjælp: Den 22. november 1963, Texas. Hvis jeg nu siger: »Fra et vindue i et pakhusskød og dræbte en mand med en riffel en anden mand i en forbigående bil,« er hvert af disse ord sandt (forudsat at vi accepterer Warren-kommissionens rapport). Men oplysningerne er så farveløse og tynde, at de næppe kan kaldes kendsgerninger. Begivenheden fortælles slet ikke. Men lad mig så gå lidt videre og sige: »De Forenede Staters præsident blev myrdet.« Dette er mere faktisk og mere sigende. Ofret er identificeret, det fremgår også, at mordet er politisk, og perspektivet er dermed sandere. Men vi er stadig langt fra, hvad tragedien betyder. Lad os forsøge os med yderligere et udsagn: »Overalt følte mennesker, at de så ned i en afgrund af ondskab, og folk på gaderne græd åbenlyst.«

Det tredje udsagn rører ved ens hjerte. Det er sandt, men det er sandhed af en anden slags. Det forudsætter de andre udsagn, men går videre, fordi det forholder sig til arten af de frygtelige ting, der skete. Uden den tredje version ville begivenheden forblive så dunkel, at historien i en vis forstand var falsk.

Lad os nu prøve at se evangelierne og Det Nye Testamente i det hele taget i lyset af denne illustration. De er tydeligvis beslægtet med den tredje form for udsagn, idet de involverer både hjerte og hjerne i en bekendelse af en erfaret mening – en mening som er intimt forbundet med historie og begivenhed. Sådan er det med Jesus – ikke neutralitet, gold historieskrivning, tom kronologi, men

15 Se Achtemeier: *Inspiration of Scripture*.

levende deltagelse og hjertets engagement. For i lighed med al betydningsfuld historie kan historien om Jesus ikke fortælles, uden at fortællingen berører forstand og sjæl.

Den kristne tro er virkelighed, men ikke kun nogen virkelighed; den er poesi, men ikke fantasi. Ligesom en murbue, der bliver stærkere i kraft af den vægt, man placerer oven på den, således bærer evangelierne, med stor styrke, århundredernes tro på Jesus som Kristus. Hvad er musik, spurgte Walt Whitman, andet end det, der vågner i dig, når du lytter til instrumentet? Og Jesus er Guds virkeligheds musik, og troen er, hvad der vågner, når vi lytter.¹⁶

I tråd med, hvad Kenneth Cragg har skrevet, og ud fra den forståelse af inspirationen, som her er skitseret, vil disse studier forsøge at undersøge teksterne »holistisk«.

Måske er de, der redigerer dokumentarprogrammer i tv, dem der i vor tid kommer tættest på redaktørerne/forfatterne til evangelierne. Redaktøren af et dokumentarprogram må udvælge, arrangere, redigere og sørge for voice-over-kommentar til det, som han præsenterer. Hvis pågældende redaktør er fordomsfri, vil han bestræbe sig på at give en fair præsentation af emnet. Ordet *fair* betyder her »i harmoni med redaktørens oprigtige forsøg på at forstå sandheden om det pågældende emne«.

Mange moderne kommentarer til evangelierne bruger enorm energi på at drøfte materialets »primære« eller »sekundære« karakter. Kan det ord eller det udtryk spores tilbage til Jesus eller til hans jødiske disciple eller til den græske menighed? Jeg er overbevist om, at evangelierne er teologisk fortolket historie. I tråd med, hvad der tidligere er blevet sagt om inspirationen, vil jeg sige, at vel blev Guds ånd givet til Jesus (Mark 1,9-11), men det blev den også til den menighed (ApG 2,1-4), som huskede ham. Det har derfor ikke været intentionen med disse studier at sondre mellem nøjagtig de ord, som blev brugt af Jesus, og evangelisternes omhyggelige redaktion. Tekstens teologisk-historiske drama vil blive undersøgt som et kreativt hele.

En egentlig teknisk kommentar er heller ikke sigtet med denne bog. Jeg er opmærksom på, at der eksisterer andre meninger end mine, og jeg har i det sidste halve århundrede fulgt med i og på forskellig måde engageret mig i den vestlige

16 Kenneth Cragg: »Who is Jesus Christ?« En upubliceret prædiken holdt af biskop Cragg i All Saints Episcopal Cathedral, Cairo, Egypten, søndag den 16. januar, 1977.

nytestamentlige debat. Denne bog er imidlertid ikke tænkt som et indlæg i debatten med den omfattende samtidige litteratur om de tekster, som behandles her, et arbejde som allerede er udført kompetent af Joseph Fitzmyer, Arnold Hultgren, I. Howard Marshall og andre.¹⁷

Det er mit håb, at også knap så trænede læsere let vil kunne følge disse drøftelser. Uden sammenligning i øvrigt har intentionen været at fremlægge en nærorientalsk kommentar i stil med *Readings in St. John's Gospel* af tidligere ærkebiskop i Canterbury William Temple.¹⁸ Det er også nærliggende at nævne Lesslie Newbigins arbejder om Johannesevangeliet.¹⁹

Min intention er at bidrage med nye perspektiver fra den østlige tradition, som sjældent, om overhovedet nogen sinde, er blevet studeret uden for den arabisktalende kristne verden. Det er mit håb, at disse essays kan hjælpe læseren til bedre at forstå Kristi tanker og evangelisternes/redaktørernes tanker, når de nedskrev og fortolkede de traditioner, som de havde adgang til. Læseren må afgøre, hvorvidt det er lykkedes mig.

Alle de citater fra arabisk litteratur, der optræder i denne bog, er mine egne oversættelser. Det virker pedantisk at gentage »min oversættelse« efter hver enkelt af dem. Eventuelle fejl er jeg alene ansvarlig for. Imidlertid angiver jeg, hvor jeg har oversat tekster fra hebraisk, aramaisk, græsk og syrisk.

De tekster, som er undersøgt her, er tekster, der har inspireret de troende i næsten to årtusinder. Ingen fortolker kan undgå at blive grebet af »frygt og bæven«, når han vover sig ind på hellig grund, hvor lysene brænder på alteret. Må det være sådan for såvel forfatter som læser.

17 Joseph Fitzmyer: *The Gospel According to Luke*, vol. 2 (New York: Doubleday, 1981); Arland J. Hultgren: *The Parables of Jesus* (Grand Rapids: Eerdmans, 2000); I. Howard Marshall: *The Gospel of Luke* (Exeter, U.K.: Paternoster, 1978).

18 William Temple: *Readings in Saint John's Gospel*, 1st and 2nd ser. (London: Macmillan, 1955).

19 Lesslie Newbigins: *The Light Has Come* (Grand Rapids: Eerdmans, 1982).